

AD ATTICUM

LIBER XVI.

CICERO ATTICO SAL.

I. **N**ONIS Quint. veni in Puteolanum. Postridie iens ad Brutum in Nefidem hæc scripsi. Sed eo die, quo veneram, cœnanti Eros tuas literas. Itane? ² Nonis *Julii*? ³ Dii hercule istis. Sed stomachari totum diem licet. ⁴ Quidquamne turpius, quam Bruto, *Julii*?

¹ *Nefidem*] Nefis insula Campaniæ, in qua Brutus erat in villa Luculli filii. Meminit Plinius l. XIX. cap. 8. *Poppna*.
² *Nonis Julii*?] Scripserat Atticus Ciceroni, Bruti ludos esse profcriptos sic, *A Nonis Julii ad III. Idus*: ut scilicet populo significaretur, ad sextum diem ludos esse duraturos. Eam profcriptionem ut maxime turpem Cicero detestatur: nec id quidem injuria: quia certe nimis absurdum videtur, apparere *Julii* nomen in profcriptione ludorum, quos Brutus daret, is, qui ipsum Julium non ferens vita privasset. Oportebat autem non *Nonis Julii* profscribere, sed *Nonis Quintilibus*; primum, ne tyranni nomen usurparet: deinde, quæ ad Cæsaris honorem civitas non libera constitisset, ea ne confirmarentur. Nam ex historia notum est, decrevisse senatum, ut *Julius* mensis et Cæsaris nomine vocaretur, *Quintilis* ante dictus. Sed de Bruti ludis ita profcriptis unde asseram, si quis querat; locus est infra, unde didici: quo ex loco descripta verba recitabimus. Sic igitur epist. 4. lib. XVI. *In Nefida VIII. Idus*. Ibi *Brutus*. *Quam ille doluit de Nonis Julii*! Mirifice est *conturbatus*. Itaque sese scripturam aiebat, ut *venationem* tam, quæ postridie ludos Apollinares futura est, profscriberent, III. *Idus Quintil. nona*, III. *Idus Jul.* ut extremum ludorum

diem fuisse constet, IV. *Idus*, cum dies venationis, quæ ludos est Apollinares consecuta, III. *Idus* sit. *Mansur*.

³ *Dii hercule istis*] Imprecatio est adversus eos, qui ludos Bruti profscripserant *Nonis Julii*, non vero *Nonis Quintilibus*. Sic quoque loquutus est epistola 10. hujus libri: *O qualis tu semper istos! Itane in D. Brutum? Dii istis*. *Bofius*.

⁴ *Quidquamne*] Magnus Scaliger IV. de *Temporum emendatione* reprehendit & satis acriter castigat Ciceronem, quasi annum a Julio Cæsare correptum improbasset, & propterea Cæsari obtredasset. Non debent, inquit, qui illud incomparabilis viri divinum factum reprehenderent. Iner quo M. Tullius Cicero, homo potius virtutum Cæsaris obtredator, quam vitiorum castigator, cum anno primo Juliano quidam diceret, cras Iyra orientur: Ex edito, inquit, orientur: tanquam coactus illam ordinationem non solum acciperet, sed audiret. Hoc etiam animadvertere licet ex quadam epistola ad Atticum lib. XVI. *Itane? Nonis Julii? quidquamne turpius, quam Bruto, Nonis Julii?* Sed Cicero Pompejas Nonas veteris anni ineptissime amasset, qui Julias anni castigati averfatur. Hæc Scaliger. Sed immerito vapulat Cicero, qui non reprehendit annum castigatum a Cæsare, sed Cæsaris su-

per-

liis? redeo ad meum igitur, ⁵ *ἔτι ἐώμεν?* nihil vidi. Sed quid est quæso, quod agripetas Buthroti concisos audio? quid autem? Plancus tam cursum (ita enim audiebam) diem, & noctem? sane cupio scire quid sit. Meam proffectionem laudari gaudeo. ⁸ *Δυμῶος*, agro pulsos, mare infestum habere, nil mirum. ⁹ Videndum est ut mansio laudetur. ¹⁰ *Ἐν ὁμοπλοῖα*. Bruti videtur aliquid præsidii esse: sed, opinor, minuta navigia. Sed jam sciam, & ad te cras. De Ventidio, ¹¹ *παυκός* puto. De Sexto pro certo habebatur, haud arma. Quod si verum est; sine bello civili vide servendum. Quid ergo? Kal. Jan. in Panfa spes? ¹² *Ἰνὸς παλῶος* in vino, & in somno istorum. De ccx, optime Ciceronis rationes ¹³ explicentur. Ovius enim recens: is multa, quæ vellem: in his ne hoc quidem malum, in mandatis, ¹⁴ abunde H-S LXXII, fatis esse, affatim profsus; sed Xenonem perexigue, & ¹⁵ *γλῆρας* præbere. Quo ¹⁶ plus permutasti, quam ad fructum in-

Tom. VIII.

L I I I

sula-

perbiam, & ambitionem, quæ æque ac Janus, passus sit de suo nomine mensis appellari Julium, abrogata veteri Quintilis appellatione. Hinc & Suetonius in Jul. cap. 74. inter illa recenset, propter quæ jure cæsus esse credatur, *mensis e suo nomine*. Præterea his Bruto exprobat Tullius, cum ludos suos profscribi *Nonis Julii* passus est, quod hæc ratione probet honores, qui tyranno decreti sunt ab adulatoribus, & sic suum tyrannicidium ipse damnet, cum tyranni memoria sit abolenda. Inde statim subdit, *quidquamne turpius Bruto, Julii?* mirum quam Julii, non Quintilibus profscribi ludos. *Grævius*.

⁵ *ἔτι ἐώμεν?*] Adhucne finimus & patimur ista fieri? Sic *Bofius*. Alii vero, *ἔδωκεν*, hoc est, *discedamus* ex Italia.
⁶ *Nihil vidi*] Potest esse *ἄπειρος* ut sit. Nihil vidi turpius. *Mansur*. Aliter *Tur-nebus Aboest*. IX. 22. *Nihil vidi*, hoc est, imprudens fui, qui nonndum discesserim.
⁷ *Plancus*] Vide XV. epist. ult.
⁸ *Δυμῶος*] Pompejus, ut *Plurarchus* scribit, captis piratis, magnam eorum partem constituerat in agro *Dymæo*: quod erat & fertile territorium, & a cultoribus infrequens. II. postremo pulsi ea sede, quam assignatam a Pompejo per aliquot annos tenuerant, rursus se ad piraticam veterem artem

contulerunt. *Dyme* civitas est in *Achaja*. *Mansur*.

⁹ *Videndum*] Gaudeo quidem meam proffectionem laudari, sed, quoniam *Dymæi* mare infestum habent ita, ut tuta non sit navigatio, videndum est, ut, si forte ob id sit manendum, mansio quoque laudetur. *Corrad*.

¹⁰ *Ἐν ὁμοπλοῖα*] In societate navigandi cum *Bruto*, *Mansur*.

¹¹ *παυκός*] Venum terrorem. *Corrad*.

¹² *Ἰνὸς παλῶος*] Nuge multa.

¹³ *Explicentur*] Sententia hujus *Joci* hæc est. Ducenta decem millia nummum commode præberi poterant filio *Marco*, quibus indigeret ad se tuendum, & debita quæ contraxit solvenda. *J. F. Gronov*.

¹⁴ *Abunde*] Hoc est: *Ovius*, qui recens *Athenis* venit, narrat habere se in mandatis, a filio mandatum sibi esse, ut referret milia, sufficere ad omnia summam assignatam. *Satis* esse, *abunde*, *affatim*. Vide *Tur-neb*. *Adverf*. XXIII. 29.

¹⁵ *Ἰνὸς παλῶος*] *Mmutatum*. Quod etiam fuerat, inquit *Mantuis*, receptum in epistolam ignorantia describentium. *Mansur*.

¹⁶ *Plus permutasti*, &c.] Scis convenisse, ut *Ciceroni* tantum daretur, quantum recipereur ex insularum fructu. Eo si quid plus *Athenis* permutasti *Ciceronis* causa, vo-

to-

sularum, id ille annus habeat, in quem itineris sumptus accessit. ¹⁷ Hinc ex Kal. April. ad H-S LXXX accommodetur: nunc enim insula tantum. ¹⁸ Videndum enim est quid, cum Romæ erit: non enim puto socrum illam ferendam. Pindaro ¹⁹ decumano negaram. Nunc, cujus rei causa tabellarium miserum, accipe. Q. filius mihi pollicetur ²⁰ se Catonem. Egit autem & pater, & filius, ut tibi sponderem: sed ita, ut tum crederes, cum ipse cognosces. Huic ego literas ipsius arbitrato dabo: ea te ne moverint. Has scripsi in eam partem, ne ²¹ me motum putares. Dii faxint, ut faciat ea, quæ promittit. Commune enim gaudium. ²² Sed ego Nihil dico amplius. Is hinc VI Idus. Ait enim ²³ attributionem in Idus; se autem urgeri acriter. Tu ex meis literis, quo modo respondeas, moderaberis. Plura, cum & Brutum videro; & Erotem remittam. Atticæ meæ excusationem accipio, eamque amo plurimum: cui, & Piliæ salutem.

lo id ei concedatur supra annuam pensionem, pro sumptu, quem primo anno fecit dum Athenas proficiscitur. *Idem.*

¹⁷ *Hinc ex Kal. Apr.*] Quoniam assignavitur Ciceroni quantum ex insulis recipere, deinceps datur ei ad H-S LXXX: quoniam tanti nunc insulæ locantur, quæ antea tantummodo LXXI. locabantur. Ex Kalendis autem Apr. quia Ciceroni filio id erat anni temporis initium. Vide XV. 15. *Idem.*

¹⁸ *Videndum*] Curandum nobis est, ut fit, quod filius in sumptum habeat, cum Romæ erit. Cum enim Publiz uxoris meæ

matrem ferre non possim, divortium erit faciendum: ita dote reddita, re familiari communiti, unde filio suppeditabimus? *Idem.*

¹⁹ *Decumano*] Est in plerisque veterum de *Decumano*. Sed cum res obscura sit, statui nihil potest. *Malsp.*

²⁰ *Se Catonem*] Talem, qualis erat Cato. ²¹ *Me motum*] Me fidem habuisse verbis Quinti filii. *Manutius.*

²² *Sed ego*] *Ἐπιποθέω.* *Idem.*

²³ *Attributionem*] Posuit pro solutione pecuniæ, quam debebat Q. filius. *Idem.*

CICERO ATTICO SAL.

II. **S**EXTO Idus duas epistolas accepi, unam a meo tabellario, alteram a Bruti. De Buthrotiis longe alia fama in his locis fuerat: sed cum aliis motis hoc ferendum. Erotem remisisti citius, quam constitueram, ¹ ut esset qui Hortensio: & quia ² equitibus quidem ait se Idibus constituisse.

Hortensio.

¹ *Ut esset*] Ut esset qui Hortensio, filio scilicet, solveret pro parte hereditatis Clodianorum, quam Cicero ab eo emerat.

Grævius.

² *Equitibus*] Qui illi fuerint equites, & quodnam negotium fuerit, de quo cum illis

Hortensius vero impudenter: nihil enim debetur ei, nisi ex tertia pensione, quæ est Kal. Sext. ex qua pensione ipsa major pars est ei soluta aliquanto ante diem. Sed hæc Eros videbit Idibus. De Publilio autem, quod ³ perscribi oportet, moram non puto esse faciendam. Sed cum videas, quantum de jure nostro decefferimus, qui de residuis cccc H-S, ccc præstantia solverimus, reliqua rescribamus; loqui cum eo, si videbitur, poteris, eum commodum nostrum expectare debere, cum tanta sit a nobis jactura facta juris. Sed amabo te, mi Attice, (videsine quam blande?) omnia nostra, quoad eris Romæ, ita gerito, gubernato, ut nihil a me expectes. Quanquam enim reliqua satis apta sunt ad solvendum; quamvis sit sæpe, ut ii, qui debent, non respondeant ad tempus. Si quid ejusmodi acciderit, ne quid tibi sit fama mea potius. Non modo versura, verum etiam venditione, si ita res cogit, nos vindicabis. Bruto tuæ literæ gratæ erant. Fui enim apud illum multas horas in Neside, cum paulo ante tuas literas accepissem. Delectari mihi ⁴ Tereo videbatur, & habere majorem Accio, ⁵ quam Antonio, gratiam. Mihi autem quod latiora sunt, eo plus stomachi & molestiæ est, populum Romanum manus suas, non in defendenda Republica, sed in plaudendo consumere. Mihi quidem videntur ⁶ istorum animi incendi etiam ad ⁷ representandam improbitatem suam: sed tamen, dum modo ⁸ doleant aliquod, doleant quodlibet. ⁹ Consilium meum quod ais quotidie magis laudari; non moleste

L III 2

his constituerat Eros, id sane, ut multa alia in his epistolis ignoramus, Attico tamen procul dubio fuerint perspectissima. Non inepte Manutius Publilios hic intelligi coniecit, qui post divortium cum Publilia flagitabant restitutionem dotis, ut cum his constituisse Idibus dicitur Eros. *Idem.*

³ *Perscribi*] Perscribi est de mensa numerari, aut chirographo ab argentario solvere, ut dudum eruditi viri docuerunt, qui modus solvendi nostris mercatoribus est notissimus, cui opponitur præstante pecunia solvere. *Idem.*

⁴ *Tereo*] Fabula olim ab Accio de Tereo scripta, & nunc in Bruti ludis acta. ep. 5. lujus libri. *Corrad.*

⁵ *Quam Antonio*] Sententia hæc est: Brutum putare placuisse magis ludos suos ob ingenium poetæ, quam quod curator eorum Lucius Antonius operam dederit, ut placeant. *J. F. Gronov.*

⁶ *Istorum*] Antonii, & similium.

⁷ *Representandam*] Citius aliquanto, quam fecissent, ostendendam. *Manut.*

⁸ *Doleant*] His plausibus. *Corrad.* Ex Afranio sumpta sunt, ut est in Tuscul. IV. 20. Vult autem clarissimus Buberius hic legi *doleat*; quo modo Terentius, *Eunuch.* I. 2. 13. *Ut aut hoc tibi doleat iisdem, ut mihi dolet.*

⁹ *Consilium*] Discedendi ex Italia. *Man.*

leste fero; expectabamque, si quid de eo ad me scriberes. Ego enim in varios sermones incidebam. Quin etiam idcirco trahebam, ut quam diutissime integrum esset. Sed quoniam furcilla extrudimur, Brundisium cogito. Facilior enim, & exploratior devitatio legionum fore videtur, quam piratarum, qui apparere dicuntur. Sextius VI Idus expectabatur, sed non venerat, quod sciam. Cassius cum classis sua venerat. Ego cum eum vidissem v Kal. in Pompejanum cogitabam, inde ¹⁰ Æculanum. Nosti reliqua. De Tutia ita putaram. De Æbutio non credo: nec tamen curo plus, quam tu. Planco & Oppio scripsi equidem, quoniam rogaras: sed, si tibi videbitur, ne necesse habueris reddere. Cum enim tua causa fecerint omnia, vereor ne meas literas supervacaneas arbitrentur. Oppio quidem utique: quem tibi amicissimum cognovi. Verum, ut voles. Tu, quoniam scribis hiematurum te in Epiro, feceris mihi gratum, si ante eo veneris, quam mihi in Italiam te auctore veniendum sit. Literas ad me quam sæpissime, si de rebus minus necessariis aliquem nactus, sin autem erit quid majus, domo emittito. ¹¹ Ηρακλιδῶν, si Brundisium salvi, adoriemur. De gloria mihi tibi. Custodies igitur, ut soles: (sed notentur ¹² eclogarii) quos Salvius, bonos auditores nactus, in convivio duntaxat legat. Mihi valde placent: malle tibi. Etiam atque etiam vale.

¹⁰ Æculanum] Oppidum in Hirpinis.
¹¹ Ηρακλιδῶν] Opus ut simile, qua scripsit Heracledes Ponticus. Vide XV. 4.
¹² Eclogarii] Ab ecloga descendit eclogarius, quæ vox nusquam occurrit alibi. Eclogas vocabant locos insignes e libris excerptos. Proinde homo eclogarius is est, qui ejusmodi eclogas colligit: liber eclogarius, qui continet: locus in libro eclogarius, no-

tabilis & dignus qui excerptur. Notentur, qui legantur in convivio duntaxat, inquit Mongaltus. Cur autem in convivio legi permittit? Quoniam, ut videtur, nihil periculi est a calamis, minus a memoria convivarum. De usu legendi in conviviis, Plinius epist. III. 5. Juvenalis, XI. 178. Olivetus.

CICERO ATTICO SAL.

III. TU vero sapienter (nunc demum enim rescribo his literis, quas mihi misisti) convento Antonio Tiburi,

buri, sapienter igitur, quod manus dedisti, quodque etiam ultro gratias egisti. Certe enim, ut scribis, deleremur potius a Republica quam a re familiari. Quod vero scribis te magis & magis delectari, ¹ o Tite si quid ego, ² addis mihi scribendi alacritatem. Quod Erotem non sine munusculo expectare dicis; gaudeo non sefellisse eam rem opinionem tuam: sed tamen idem ³ σωπρωμῶν mihi ad te retractatus, & quidem ⁴ ἀρχέτυπον ipsam, crebris locis inculcatum & resectum. Hunc tu tralatum in ⁵ macrocolum lege arcano convivis tuis: sed, si me amas, hilaris, & bene acceptis; ne in me stomachum erumpant, cum sint tibi irati. De Cicerone velim ita fit ut audimus. De Xenone coram cognoscam, quanquam nihil ab eo arbitror neque indiligenter, neque illiberaliter. De Hero-de faciam ut mandas: & ea, quæ scribis, ex Saufejo, & e Xenone cognoscam. De Quinto filio, gaudeo tibi meas literas prius a tabellario meo, quam ab ipso, redditas: quamquam te nihil sefellisset: veruntamen. Sed expecto, quid ille tecum, quid tu vicissim: nec dubito, quin suo more uterque. Sed eas literas Curium mihi spero redditurum: qui quidem, etsi per se est amabilis, a meque diligitur; tamen accedit magnus cumulus commendationis tuæ. Literis tuis satis responsum est. Nunc audi, quod, etsi intelligo scribi necesse non esse, scribo tamen. Multa me movent in discessu, in primis mehercule, quod disjungor a te. Movet etiam navigationis labor, alienus non ab ætate solum nostra, verum etiam a dignitate; tempusque discessus subabsurdum. Relinquimus enim pacem, ut ad bellum revertamur; quodque temporis in prædiolis nostris, & belle ædificatis, & satis amoenis consumi potuit, in peregrinatione consumimus. Consolantur hæc. Aut proderimus aliquid Ciceroni, aut, quantum profici possit, judicabimus. Deinde tu jam, ut spero, & ut promittis, aderis: quod quidem si acciderit, omnia nobis erunt meliora. Maxime autem me angit ratio ⁶ reliquorum meorum: qua quan-

¹ O Tite] Libro, qui, Cato major, inscribitur, cujus principium est: o Tite, &c.
² Addis] Muretus & Bosius, addit.
³ Σωπρωμῶν] Opus, libros de Gloria.

⁴ Ἀρχέτυπος] Exemplar primigenium.
⁵ Macrocolum] Vide XIII. 25.
⁶ Reliquorum] Hoc loco reliqua sunt debita nondum exacta. Ernestus.

quanquam explicata sunt; tamen, quod & Dolabella nomen in iis est, & attributione mihi nomina ignota, conturbor: nec me ulla res magis angit ex omnibus. Itaque non mihi videor errasse, quod ad Balbum scripsi apertius, ut, si quid tale accidisset, ut ⁷ non concurrerent nomina, subveniret; meque tibi etiam mandasse, ut, si quid ejusmodi accidisset, cum eo communicares: quod facies, si tibi videbitur, eoque magis, si proficisceris in Epirum. Hæc ego conscendens e Pompejano tribus actuariolis, decem scalmis. Brutus erat in Neside etiam nunc, Neapoli Cassius. Ecquid amas Dejotarum, & ⁸ non amas Hieram? qui, ut Blefamius venit ad me, cum ei præscriptum esset, ne quid sine Sexti nostri sententia ageret; neque ad illum, neque ad quemquam nostrum retulit. Atticam nostram cupio absentem suaviari: ita mihi dulcis salus visa est, per te missa ab illa. Referes igitur ei plurimam, itemque Piliæ dicas velim.

⁷ Non concurrerent] Dies nominum mihi cum Dejotarum, ut Armeniam, sibi a Cæsare attributorum non quadraret: cum ea die quæ prædicta est iis nominibus, quæ ipse fecit, accidente, id est, cum Dejotari legatis de pretio pacifice. Vide *Philipp. II. Manut.*

⁸ Non amas] Dicitur *ἀγαπᾷς*. Miserat

CICERO ATTICO SAL.

IV. **I**TA ut heri tibi narraui, vel fortasse hodie (Quintus enim altero die se agebat) in Nesida VIII Idus. Ibi Brutus. Quam ille doluit de Nonis ¹ *Julius* mirifice est conturbatus. Itaque sese scripturam agebat, ut venationem etiam, quæ postmodum ludos Apollinares futura est, proscriberent, III Id. *Quint.* Libo intervenit. Is Philonem, Pompeji libertum, & Hilarum suum libertum, venisse ² a Sexto cum literis ad Consules, sive quo alio nomine sunt. Earum exemplum nobis legit. Dixi quid videretur: pauca ³ *ὀλίγα λέγειν*: cæteroque & satis graviter, & non contumaciter. Tantum addi placuit, quod erat, *Coss.* solum, ut esset, *Prætr. Tribb. Pleb. Senatus*;

¹ *Julius*] Vide supra, epist. 1.

² *A Sexto*] Pompejo. *Manutius*.

³ *ὀλίγα λέγειν*] Minus proprie dicta.

ne illi non proferrent eas, quæ ad ipsos missæ essent. Sextum autem nuntiant cum una solum legione fuisse Carthagine: eique eo ipso die, quo oppidum ⁴ Boream cepisset, nuntiatum esse ⁵ de Cæsare: capto oppido, miram lætitiâ, commutationemque animorum, concursumque undique: sed illum ad sex legiones, quas in ulteriore reliquisset, revertisse. Ad ipsum autem Libonem scripsit, nihil esse, nisi ad larem suum liceret. Summa postulatorum, ut omnes exercitus dimittantur, qui ubique sunt. Hæc fere de Sexto. De Buthrotiis undique quaerens nihil reperiebam. Alii, concisos agripetas: alii, Plancum, acceptis nummis, relictis illis, aufugisse. Itaque non video scitutum me, quid ejus sit, ni statim ⁶ aliquid literarum. Iter illud Brundisium, de quo dubitabam, sublatum videtur: legiones enim adventare dicuntur. Hæc autem navigatio habet quasdam suspiciones periculi: itaque consistuebam uti ⁷ *ὁμολογῶν*. Paratorem offendi Brutum, quam audiebam. Nam & ipse Domitius bona plane habet dicrota: suntque navigia præterea luculenta Sextii, Buciliani, cæterorum. Nam Cassii classem, quæ plane bella est, non numero ultra fratrum. Illud est mihi submolestum, quod parum Brutus prospere videtur. Primum confectorum ludorum nuntios expectat: deinde, quantum intelligo, tarde est navigaturus, consistens in locis pluribus: tamen arbitror esse commodius tarde navigare, quam omnino non navigare. ⁸ Et, si, cum processerimus, exploratiora videbuntur, Erethis utemur.

⁴ Boream] Fortasse oppidum, de quo Plinius lib. V. cap. 4. *Pepus*. Cum urbem in Hispania nullam reperiam, trajecta literula Eboram libentissime legerim, quæ urbs est Lusitanie. *Tavern.* *Advers.* XXIII. 30.

⁵ De Cæsare] Romæ occiso. *Manut.*

⁶ Aliquid literarum] Dederis. *Corr.*

⁷ *ὁμολογῶν*] Societate navigationis.

⁸ Et, si, cum processerimus] Si ubi jam in cursu fuerimus, speculatoris naves, ut mox est, præmissæ explorandi scireis causa, nobis referent mare pacatum liberumque a piratis esse, omisso Bruto ventis Eretis nos mandabimus. *J. F. Gronov.* De navigandi voluntate, & de Erethis, vide *Fam.* XIV. 25.

CICERO ATTICO SAL.

V. TUAS jam literas Brutus expectabat: cui quidem ego novum attuleram de Tereo Attii. Ille Brutum putabat. Sed tamen rumoris nescio quid assaverat, commiffione Græcorum frequentiam non fuisse: quod quidem me minime fecellit: scis enim, quid ego de Græcis ludis existimem. Nunc audi quod pluris est, quam omnia. Quintus fuit mecum dies complures: & si ego cuperem, ille vel plures fuisset: sed, quantum fuit, incredibile est, quam me in omni genere delectarit: in eoque maxime, in quo minime satisfacerebat. Sic enim commutatus est totus & scriptis meis quibusdam, quæ in manibus habebam, & assiduitate orationis, & præceptis, ut tali animo in Rempublicam quali nos volumus, futurus sit. Hoc cum mihi non modo confirmasset, sed etiam perlassisset; egit mecum accurate multis verbis, tibi ut sponderem, se dignum & te, & nobis futurum; neque se postulare, ut statim crederes: sed cum ipse perpexisses, tum ut se amares. Quod nisi fidem mihi fecisset, judicassetque hoc, quod dico, firmum fore; non fecissem id, quod dicturus sum. Duxi enim mecum adolescentem ad Brutum. Sic ei probatum est, quod ad te scribo, ut ipse crediderit; me sponforem accipere nolerit: eumque laudans amicissime mentionem tui fecerit: complexus, osculatusque dimiserit. Quam obrem etsi magis est, quod gratuler tibi, quam quod te rogem, tamen etiam rogo, ut, si quæ minus antea propter infirmitatem ætatis constanter ab eo fieri videbantur, ea iudices illum abjecisse; mihi que credas, multum allaturam, vel

¹ Brutum] Attii poetæ fabulam de L. Junio Bruto, qui Reges cepit. *Corrad.*
² Commiffione Græcorum] Id est, cum Græci ludi ederentur. Committere ludos, est edere. *Grævius.*

³ Græcis ludis] In ludis Græcis erant fabulæ, quas vocabant Satyricas: Horatius vocat Satyros, de Arte Poet. 221. Id spectaculi quid esset, Isaacus Casaubonus explicavit libro de Satyrica Græcorum Poësi, itemque Jul. Caf. Balengerus lib. de Circo, cap. 38.

Has amare poterat fabulas spectator, & peritus & æstus, ut Horatius ait *Ibid.* 229. Quid mirum, si non amaret Cicero? Visatur epist. 1. lib. VIII. ad Fam. Illic Græci ludos cum Ofcis conjungit. In his Ofci actores erant, & Ofcus sermo: in illis Græci agebant Græce: in utrisque oblectatio erat plebis, & fervorum, qui plerique Græci. *Olivæus.*

⁴ Quintus] Q. filius. *Corrad.*

plurimum potius, ad illius judicium confirmandum, auctoritatem tuam. Bruto cum sæpe injecissem de ὁμοπαλοῖα, non perinde, atque ego putaram, arripere visus est. Existimabam ἡμετερότερον esse: & hercule erat, & maxime de ludis. At mihi, cum ad villam redissem, Gn. Lucejus, qui multum utitur Bruto, narravit, illum valde morari, non tergiversantem, sed expectantem, si qui forte casus. Itaque dubito, an Venusiam tendam, & ibi expectem de legionibus: si aberunt, ut quidam arbitrantur, Hydruntem: si neutrum erit ἄσφαλές, eodem revertar. Jocari me putas? moriar, si quisquam me tenet præter te. Etenim circumspecte: sed ante erubescio. O dies in auspiciis Lepidi lepide descriptos, & apte ad consilium reditus nostri! Magna ἰσότης ad proficiscendum tuis literis. Atque utinam te illic. Sed ut condacere putabis. Nepotis epistolam expecto. Cupidius ille meorum, qui ea, quibus maxime γαυροῖα, legenda non putet? & ais μετ' ἀμύμονα. Tu vero ἀμύμονα: ille quidem ἀμυροτος. Mearum epistolarum nulla est ἰσυναγωγή: sed habet Tiro instar septuaginta: & quidem sunt a te quædam sumendæ. Eas ego oportet perspiciam, corrigam. Tam denique edentur.

Tom. VIII.

M m m m CI.

⁵ Μετερότερον] Suspensiore animo.

⁶ Ἀσφαλές] Tutum, securum.

⁷ Jocari me putas] Scilicet in eo quod dicturus sum. Atqui non joco, & dicam ex animo. *J. F. Gronov.*

⁸ Sed ante] Circumspecte, inquit Cicero, num quis sit alius, cujus cupiditate remanere velim, sed ante oculos tuos, & in os tuum hoc dicere erubescio, ne me blandum existimes. *Idem.*

⁹ O dies] &c.] Descripti dies erant, quibus Lepidum, qui erat pontifex max. cum augurum collegio dare operam auspiciis oportebat. Latratur igitur, eam sibi fore causam, cur mature ad urbem redeat. Erat enim augur. *Maurus.*

¹⁰ Ἰσότης] Impulso, momentum.

¹¹ Tuis literis] Inest, cum te affore promittas. Ep. 3. hujus libri. *Corrad.*

¹² Nepotis] Cornelii Nepotis clarissimi

historici, ad quem fuerunt Ciceronis libri epistolarum. Is non multum tribuebat philosophiæ, atque adeo exagitabat ipsos philosophos, quod indicant ipsius verba ex epistola ad Ciceronem, que Laëtantius refert lib. III. cap. 16. Institut. *Pogon.*

¹³ Meorum] Scriptorum. *Maurus.*

¹⁴ Γαυροῖα] Glorior.

¹⁵ Μετ' ἀμύμονα] Post carentem. novo] Respicitur Iliad. B. 674. ubi Nireus formosissimus dicitur, post Achillem novo carentem. Atticus enim scripserat, Cornelium Nepotem, qui desiderio scriptorum eius tenebatur, esse optimum scriptorem, scilicet post Ciceronem. Quam deinde laudem a se Cicero modestè amovet.

¹⁶ Ἀμύμονα] Carus novo.

¹⁷ Ἰσυναγωγή] Innotuitis, divinus.

¹⁸ Συναγωγή] Collectis. Hinc volunt fuisse omnes a Tironè collectas.

CICERO ATTICO SAL.

VI. **E**GO adhuc (perveni enim Vibonem ad Sicam) magis commode, quam strenue navigavi : remis enim magnam partem : ¹ prodromi nulli . Illud satis opportune : duo sinus fuerunt, quos tramitti oportet, Pæstanus, & Vibonenfis : utrumque pedibus ² æquis transmisimus . Veni igitur ad Sicam octavo die e Pompejano, cum unum diem Velia constitissem : ubi quidem fui sane libenter apud Thalnam nostrum : nec potui accipi, illo absente præsertim, liberalius .

IX. Kal. igitur ad Sicam . Ibi tanquam domi meæ scilicet . Itaque ³ obduxi posterum diem . Sed putabam, cum Rhegium venissem, fore, ut illic, ⁴ δολιχόν πλέον ὀρμάνοντες, cogitarem, ⁵ corbitane Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum, atque inde Corcyram : & si oneraria, statimne freto, an Syraculis . Hac super re scribam ad te Rhegio . Mehercule, mi Attice, sæpe mecum ⁶ ἢ δὲ ἄρ' ὀδοί σοι τί δυνάται ; cur ego tecum non sum ? cur, ocellos Italiae, villulas meas non video ? sed id satis superque . Tecum me non esse ? quid fugientem ? periculumne ? id nunc quidem, nisi fallor, nullum est . Ad ipsum enim revocat me auctoritas tua : scribis enim in cælum ferri profectioem meam, sed ita, si ante Kal. Jan. redeam : quod quidem certe enitar . Malo enim vel cum timore domi esse, quam sine timore Athenis tuis . Sed tamen prospice, quo ista vergant : mihi que aut scribe, aut, quod multo malim, asser ipse . Hæc hæctenus . Illud velim in bonam partem accipias, me agere tecum, quod tibi majori curæ sciam esse, quam ipsi mihi . Nomina mea, per deos, expedi, exsolve . Bella reliqua reliqui : sed opus est diligen-

¹ *Prodromi*] Venti Aquilones, qui exortum Caniculae octo diebus antecedunt, & IV. Id. Jul. flare incipiunt. *Popma*.
² *Æquis*] Vulgo *equis*. Pedes proprie sunt funes ad angulos velorum, quibus ea vertebantur. Hinc & pro velis. Hinc *equi pedes* sunt vela æqualiter tensa, quod fiebat cum æquate auræ velorum sinus implebant. *Salm.* *Plin. Exere.*

³ *Obduxi*] Ducere diem, noctem, est trahere & infumere. Obducere autem est longius & diutius ducere ac protrahere, ut Obmanere, diu manere, *Festus*. *Popma*.

⁴ *δολιχόν πλέον ὀρμάνοντες*] Longam navigationem meditantes. *Odyss. Γ. 169.*

⁵ *Corbita*] Oneraria navi. *Manu.*

⁶ *ἢ δὲ ἄρ' ὀδοί σοι τί δυνάται*] Vide XV. 11.

ligentia, coheredibus pro Cluviano Kal. Sext. perfolutum ut sit . Cum Publilio quo modo agendum sit, videbis . Non debet urgere, quoniam jure non utimur, sed tamen ei quoque satisfieri plane volo . Terentia vero quid ego dicam ? etiam ante diem, si potes . Quin, si, ut spero, celeriter in Epirum ; hoc, quod ⁷ satisfato debeo, peto a te, ut ante provideas, planeque expedias, & solum relinquant . Sed de his satis, metuoque, ne tu nimium putes . Nunc negligentiam meam cognosce . De gloria librum ad te misi ; at in eo proœmium id est, quod in Academico tertio . Id eventit ob eam rem, quod habeo volumen proœmiorum . Ex eo eligere soleo, cum aliquod ⁸ συγγραμματα institui . Itaque jam in Tusculano, qui non meminissim me ab usum isto proœmio, conjeci id in eum librum, quem tibi misi . Cum autem in navi legerem Academicos, agnovi erratum meum . Itaque statim novum proœmium exaravi ; tibi misi . Tu illud defecabis, hoc agglutinabis . Pilia salutem dices, & Atticæ, delictis atque amoribus meis .

⁷ *Satisfato*] Satisfato debet, qui pro a-sponderat ep. 15. hujus libri . *J. F. Grollio* cavet idonea cautione . Videtur intellige-novius .
⁸ *συγγραμματα*] Scriptum, librum .

CICERO ATTICO SAL.

VII. **O**CTAVO Id. Sext. cum a Leucopetra profectus (inde enim tramittebam) stadia circiter ccc processissem, rejectus sum austro vehementi ad eandem Leucopetram . Ibi cum ventum expectarem (erat enim villa Valerii nostri, ut familiariter essem, & libenter) Rhegini quidam, illustres homines, eo venerunt, Roma sane recentes : in iis Bruti nostri hospes, qui Brutum Neapoli reliquisset . Hac afferebant, edictum Bruti, & Cassii ; & fore frequentem Senatuum Kalendis ; a Bruto & Cassio literas missas ad Consulares ; & Prætorios ; ut adessent, rogare . Summam spem nuntiabant, fore, ut Antonius cederet, res conveniret, nostri Romam redirent . Addebant etiam, me desiderari, subaccusari . Quæ

M m m m 2 cum

cum audissem, sine ulla dubitatione abjeci consilium profectio-
nis; quo mehercule ne antea quidem delectabar. Lectis vero
tuis literis, admiratus equidem sum, te tam vehementer sen-
tentiam commutasse; sed non sine causa, arbitrabar. Etsi,
quamvis non fueris suavor & impulsor profectio-
nis meae, approbator certe fuisti, dummodo Kal. Jan. Romae essem. Ita
suebat, ut, dum minus periculi videretur, abessem; in flam-
mam ipsam venirem. Sed hæc, etiam si non prudenter, tam-
en ¹ ἀνεμείσθητ' sunt, primum, quod de mea sententia acta
sunt; deinde, etiam si te auctore, quid debet, qui consilium
dat, præstare præter fidem? Illud admirari satis non potui,
quod scripsisti his verbis: *Veni igitur tu, qui* ² ἄδραστὸν, *ve-
ni: relinques patriam?* An ego relinquebam, aut tibi tum re-
linquere videbar? Tu id non modo non prohibebas, verum
etiam approbabas. Graviora, quæ restant. *Velim* ³ σχολίων *aliquid
elimines ad me, oportuisse te istuc facere.* Itane, mi At-
tice, defensione eget meum factum, præsertim apud te, qui
id mirabiliter approbasti? Ego vero istum ⁴ ἀπολογισμὸν
σωτηρίου, sed ad eorum aliquem, quibus invitis & diffu-
dentibus profectus sum. Etsi quid jam opus est σχολίων? Si
perverassem, opus fuisset. At hoc ipsum ⁵ non constanter.
Nemo doctus unquam (multa autem de hoc genere scripta
sunt) mutationem consilii inconstantiam dixit esse. Deinceps
igitur hæc: *Nam, si* ⁶ *Phædro nostro, expedita excusatio es-
set: nunc quid respondemus?* Ergo id erat meum factum, quod
Catoni probare non possim, flagitii scilicet plenum, & de-
decoris. Utinam a primo ita tibi esset visum! tu mihi, sic-
ut esse soles, fuisses Cato. Extremum illud vel molestissim-
um: *Nam Brutus noster silet;* hoc est, non audet hominem
id ætatis monere. Aliud nihil habeo, quod ex iis a te ver-
bis

¹ *ἀνεμείσθητ'*] Non reprehendenda.

² *ἄδραστὸν*] Præclaram mortem, supple,
laudas, optas. Vide XV. 20.

³ *σχολίων*] Commentarium.

⁴ *ἀπολογισμὸν*] Defensionem componam.

⁵ *Non constanter*] Obiectio. Non profectus
es quidem, sed voluisti tamen.

⁶ *Phædro*] Si hoc fieret a Phædro nostro,

facilis illi excusatio esset. Sic enim respon-
deret. Ego de honesto nihil cogito, dolorem
fugio, summum bonum in voluptate pono.
Nunc quid tu respondebis, o Cicero, qui
non, ut Phædrus, Epicuream sectam, sed
illam Socraticam, quæ virtutem & officium
colit, es secutus? *Manus.*

bis significari putem: & hercule ita est. Nam xvi Kal. Sept.
cum venissem Veliam, Brutus audivit: erat enim cum suis
navibus apud Heletem fluvium citra Veliam millia passuum III.
Pedibus ad me statim. Dii immortales, quam valde ille re-
ditu, vel potius reverfione mea lætatus? Effudit illa omnia,
quæ tacuerat; ut recordarer illud tuum, *nam Brutus noster si-
let.* Maxime autem dolebat, me Kal. Sext. in Senatu non
fuisse. Pisonem ferebat in cælum: se autem lætari, quod ef-
fugissem duas maximas vituperationes. Unam, quam itinere
faciendo me intelligebam suscipere, desperationis, ac ⁷ reli-
ctionis Reipublicæ: ⁸ fentes mecum vulgo querebantur, qui-
bus de meo celeri reditu non probabam. Alteram, de qua
Brutus, & qui una erant, (multi autem erant) lætabantur,
quod eam vituperationem effugissem, me existimari ad Olym-
pia. Hoc vero nihil turpius quovis Reipublicæ tempore: sed
⁹ hoc ¹⁰ ἀνατολόγητον. Ego vero auctro gratias miras, qui
me a tanta infamia averterit. Reverfionis hæc speciosas cau-
sas habes, justas illas quidem, & magnas: sed nulla justior,
quam quod tu idem aliis literis: *Provide, si cui quod deberur,
ut sit, unde par pari respondeatur.* Mirifica enim ¹¹ δυσχερῆσις
est propter metum armorum. In freto medio hanc epistolam le-
gi, ut, quid possem providere, in mentem mihi non veniret,
nisi ut præfens me ipse defenderem. Sed hæc hætenus: reli-
qua coram. Antonii edictum legi a Bruto, & ¹² horum con-
tra, scriptum præclare. Sed quid ista edicta valeant, aut quo
spectent, plane non video: nec ego nunc, ut Brutus cense-
bat, istuc ad Rempublicam capefendam venio. Quid enim
fieri potest? num quis ¹³ Pisoni est assensus? num rediit ipse
postri-

⁷ *Religionis*] Tam novum auribus meis
hoc nomen est, ut id temere recipere & pro-
bare lætæam. In antiquioribus exemplari-
bus, *Religionis* legitur. Nos magis vitium
& maculam aliquam subesse, affirmare au-
demus, quam quomodo castigari & elui pos-
sit profecto. *Vitor.*

⁸ *Fentes*] Victorius & Bosius, *euntes*, con-
tra librorum omnium fidem. Sensus autem
est, Qui me, cum discederem navem con-
scensurus, deducebant, fentes querebantur

me reliquere rempublicam, nec credebant
me tam celeriter reditum esse Kalendis Ja-
nuarii, quod ego præ me ferebam. *Grævius.*

⁹ *Hoc*] Tempore ita turbulento.

¹⁰ *ἀνατολόγητον*] Careat defensione.

¹¹ *δυσχερῆσις*] Difficultas versuræ facien-
dæ, seu mutuo sumendæ pecuniæ.

¹² *Horum*] Bruti & Cassii pratorum.

¹³ *Pisoni*] Cui in senatu in Antonium
invehenti nemo assensus est armorum metu.
Fam. XII. 2. & Philipp. I. *Manus.*

postridie? Sed abesse hanc ætatem longe¹⁴ a sepulcro negant oportere. Sed obsecro te, quid est quod audiui de Bruto? Piliam¹⁵ περιλέσθαι εὐχάσεται, te scripsisse ajebat. Valde sum commotus: etsi idem, te scribere, sperare melius. Ita plane velim. Ei dicas plurimam salutem, & suavissimam Atticæ. Hæc scripsi navigans, cum Pompejanum accederem, XIV Kal.

¹⁴ A sepulcro] Id est, a patria, in qua solemus sepulcrum nobis constituere. *Manutius*. Quamvis spes nulla sit, tutiorem in urbe mihi stationem fore, quam Pisoni; hoc tamen adibo quodcumque periculi est, atque his satisfaciam, qui me putant satis vixisse diu, ut ne diutius appetam. Vide *Phil. II.* 46, & *Fam. XVI.* 23. *Mongaultus*.
¹⁵ Περιλέσθαι παραλύει] Tentari paralyti, seu nervorum resolutione, ut vertit *Celsus*, lib. III. c. 27. *Corrad.*

CICERO ATTICO SAL.

VIII. CUM sciam quo die venturus sim, faciam ut scias. Impedimenta expectanda sunt, quæ Anagnia veniunt: & familia ægra est. Kal. vesperi literæ mihi ab Octaviano. Magna molitur. Veteranos, quique Casilini, & Calatiæ sunt, perduxit ad suam sententiam: nec mirum: quingenos denarios dat: cogitat reliquas colonias obire. Plane hoc spectat, ut se duce bellum geratur cum Antonio. Itaque video paucis diebus nos in armis fore. Quem autem sequamur? Vide nomen: vide ætatem. Atque a me postulat, primum ut clam colloquatur mecum: vel Capuæ, vel non longe a Capua. Puerile hoc quidem, si id putat clam fieri posse. Docui per literas, id nec opus esse, nec fieri posse. Misit ad me Cæcinam quandam Volaterranum, familiarem suum, qui hæc pertulit, Antonium cum legione Alaudarum ad urbem pergere, pecunias municipiis imperare, legionem sub signis ducere. Consultabat, utrum Romam cum cō cō veteranorum proficisceretur, an Capuam teneret, & Antonium venientem excluderet; an iret ad tres legiones Macedonicas, quæ iter secundum mare superum faciunt, quas sperat suas esse. Eæ congiarium ab Antonio accipere noluerunt, ut hic qui-

¹ Nomen... ætatem] Qui & Cæsar appellatur, & adolescens, ac pene puer sit. *Man.*

quidem narrat, & ei convicium grave fecerunt; concionantemque reliquerunt. Quid quæris? ducem se proficitur, nec nos sibi putat deesse oportere. Equidem suavi, ut Romam pergeret. Videtur enim mihi & plebeculam urbanam, & si fidem fecerit, etiam bonos viros secum habiturus. O Brute, ubi es? quantam² δεικνύω amittis? Non equidem hoc divinavi, sed³ aliquid tale putavi fore. Nunc tuum consilium exquiro. Romamne venio, an hic maneo, an Arpinum (⁴ ἀσφάλεια⁵ habet is locus) fugiam? Romam; ne defideremur, si quid actum videbitur. Hoc igitur explica. Nunquam in majore⁶ ἀπολεί fui.

² Εὐχάσεται] Opportunitatem.

³ Aliquid tale] Putavi fore ut Cæsariani inter se collidantur. *Græv.*

⁴ Ἀσφάλεια] Securitatem.

⁵ Romam] Mihi potius, inquit, videtur ut Romam eam. Hoc erat consilium Cicero- nis. Dubitabat tamen adhuc. *Boissur.*

⁶ Ἀπολεί] Dubitatione.

CICERO ATTICO SAL.

IX. BINÆ uno die mihi literæ ab Octavio: nunc quidem, ut Romam statim veniam: velle se rem agere per Senatum: cui ego, non posse Senatam ante Kal. Jan. quod quidem ita credo. Ille autem addit, *consilio tuo*. Quid multa? ille urget: ego autem¹ σκήπτωμαι. Non confido ætati: ignoro, quo animo: nil sine Pansa tuo volo. Vereor, ne valeat Antonius: nec a mari discedere libet, & metuo, ne quæ² δεικνύω me absente. Varroni quidem displicet consilium pueri; mihi non. Firmas copias habet: Brutum habere potest: & rem gerit palam; centuriat Capuæ;³ dinumerat. Jam jamque video bellum. Ad hæc rescribe. Tabellarium meum Kalendis Roma profectum sine tuis literis miror.

¹ Σκήπτωμαι] Tergiverfor.

² Δεικνύω] Praclarum facinus.

³ Brutum] Decimum: quem Antonius,

Celtica provincia non decedentem, armis expellere parabat. *Manut.*

⁴ Dinumerat] Pecuniam. *Idem.*

CICERO ATTICO SAL.

X. **U**T veni ad me in Sinuessanum, eodem die vulgo loquebantur Antonium mansurum esse Casilini. Itaque mutavi consilium: statueram enim recta Appia Romam. Facile me ille esset affectus. Ajunt enim eum Casarina uti celeritate. ² Verti igitur me a Minturnis Arpinum versus. Constitueram, ut ³ v Idus aut Aquini manerem, aut in Arcano. Nunc, mi Attice, tota mente incumbere in hanc curam. Magna enim res est. Tria sunt autem; maneamne Arpini, an propius accedam, an veniam Romam. Quod censeris, faciam. Sed quamprimum: avide expecto tuas literas.

VI. Idus mane in Sinuessano.

¹ *Ut veni*] Sic Malaspina. Ceteri nihil sanum. Gruterus & Grævius, VI. Kal. veni. Hoc Kal. primus in contextum Bofius intrusit: fatis oscitanter, ut notat Mongaltus: siquidem Kalendas jam præterisse legerat in superiore epistola, & in hac videbat datam esse VI. Id., quo die profectus est summo mane Cicero & Sinuessana villa, & Minturnas disiculis venit. Infra, ep. 13. *Olivæ sus.*

² *Verti igitur*] Tamen, cum hæc scriberet, erat adhuc in Sinuessano, neque in viam se dederat. Verum ita scribit, quasi post rem peractam, cum Attico loquatur. *Mongaltus.*

³ *V. Idus*] Alii, II. Idus, errore tam proclivi, quam facile est in quinariis numeris compendiaria nota partem infernam esse aut male expressam calamo, aut tempore detritam. At is error deprehendi non ægre poterat. Etenim hanc dabat Cicero epistolam VI. Idus (die 8. Novemb.) ante lucem, mox profecturus Arpinum versus, Antonium ut fugeret, quem uti celeritate maxima audiverat. An ergo contulisset, non venire Aquinum nisi II. aut prid. Idus (die 12. mensis) quo pervenire poterat eo ipso die, quo hanc dabat epistolam, & re vera pervenit? Vide infra, ep. 13. *Idem.*

CICERO ATTICO SAL.

XI. **N**ONIS accepi a te duas epistolas: quarum alteram Kal. dederas, alteram pridie: igitur prius ad superiorem. Nostrum opus tibi probari lætor: ex quo ² ἀπὸν ipsa posuisti, quæ mihi ³ florentiora sunt visa tuo iudicio. Cærules enim tuas miniatulas illas extimescebam. De Sica ⁴ ita est, ut

¹ *Nostrum opus*] Philippicam secundam. *Mongaltus.*

² *ἀπὸν*] Flores, meliora loca.

³ *Florentiora ... tuo iudicio*] Pulchriora, elegantiora, postquam probata sunt tuo ju-

dicio. *Malasp.*
⁴ *Ita est*] Nolim eum offendere. Cicero enim, cum se Clodiano furori subtraheret, recepitur Sica dederat in suo fundo. Vide supra, lib. III. ep. 2. & 4.

ut scribis. At, ægre me tenui. Itaque ⁵ perstringam sine ulla contumelia Sicae aut Septimiae: tantum, ut sciant ⁶ πῶδες πῶδες ⁷ sine vallo Luciliano, eum ex Q. Fadii filia liberum habuisse: atque ⁸ utinam eum diem videam, cum ista oratio ita libere vagetur, ut etiam in Sicae domum introeat. Sed illo tempore opus est, ⁹ quod fuit illis Triumviris. Moriari, nisi facere. Tu vero leges Sexto, ejusque iudicium mihi perscribes. ¹⁰ Εἰς ἐμοὶ μὲρ οἱ. Caleni interventum, & ¹¹ Calvenæ cavebis. Quod vereris ne ¹² ἀδολοχῶς mihi tu: quis minus? cui, ut ¹³ Aristophani Archilochi jambus, sic epistola longissima quæque optima videtur. Quod me admones: tu vero etiam si reprehenderes, non modo facile paterer, sed etiam lætaret: quippe cum in reprehensione est prudentia cum ¹⁴ ἀσχηματῶς. Ita libenter ea corrigam, quæ a te animadversa sunt. eodem jure, quo ¹⁵ Rubriana, potius, quam quo Scipione.

Tom. VIII.

N n n n n

⁵ *Perstringam*] Agitur de Philippica secundâ, in qua, cap. 2. *Cum te omnes recordarentur liberitini generum & liberorum tuos nepotes & Fadii liberitini hominis fuisse.* Quid in exemplo ad Atticum transmissio fuerit, unde Sicae offendi posse Ariens existimabat, quis dicat? Suspiciatur Mongaltus fuisse postum nomen Septimiae, quam habebat Sica uxorem, & Fadia cognatam. *Olivæsus.*

⁶ *Πῶδες πῶδες*] Nati natorum.

⁷ *Sine vallo Luciliano*] Hoc est, sine ulla exceptione. Sensum hunc vidit Corradus, sed indicavit tantum. Conabor evolvere quod in hac metaphora continetur. Lucilius non omnes ad suas legendas sarcas admittit. Periculum, exempli causa, excluderet: ut habet Cicero de Orat. II. c. 6. *Periculum non cum legere; vel, ut refert Plinius, præfat. Nat. Hist. Manium Periculum hæc legere solo.* Hoc quasi vallo munitibat sese, & lectores quosdam excluderet. Atticus, qui iubens scribendo alludebat, ut significaret, esse in secunda Philippica, quæ Sicae offendere & alios posset, dixerat utendum esse vallo Luciliano, quo arcerentur a lectione: hoc est, demerendum, Sicae non cum hæc legere.

Hic Cicero ait, ita se stylo moderaturum, ut opus suum legi possit ab omnibus, neque sit necesse vallo Luciliano Sicae excludere, sed possit ea scriptio sine offensione in ejus domum introire. Alii plerique aliter & le-

gunt, & interpretantur. *Olivæsus.*
⁸ *Utinam*] Optat ita concidere opes Antonii, ut vulgari Philippica impune possit. Interpretes fugit hujus loci sententia: quod non cogitent, eam orationem, quamvis dicantur omnia, quasi Cicero presenti Antonio in senatu responderet, nunquam tamen dictam fuisse, sed domi scriptam per otium. *Mongaltus.*

⁹ *Quod fuit illis Triumviris*] Hoc sine epistola Attici non licet nobis divinare. *Manutius.* Non displicet Gronovii conjectura: *Sed illo tempore opus est, quo fuerint Triumviri.* Hoc sensu: Publicandæ orationi expectandum est tempus illud, quo fuerint, nec sine amplius, perierint Antonii fratres, Marcus, Lucius, & Caius, qui facere didi Attico *Triumviris* quoties subjungit Cicero, *Moriari, nisi facere hoc dictum est. Olivæsus.*

¹⁰ *Εἰς ἐμοὶ μὲρ οἱ*] Unus mihi decem millia: vel, pro decem millibus. *Corradus.*

¹¹ *Calvenæ*] Mattii. Vide XIV. 4.

¹² *ἀδολοχῶς*] Loquax.

¹³ *Aristophani*] Non poeta, sed Grammatico, qui scriptorum fuit alter Aristarchus, ut ostendit Diogen. in Plat. & Epicur. *Corradus.*

¹⁴ *ἀσχηματῶς*] Benevolentia.

¹⁵ *Rubriana*] Antonius multa subjecerat Romæ testamenta, quibus hæres scribatur. In iis fuit testamentum L. Rubrii, cui ne notum